

می‌تواند از زبان نه تنها به منزله وسیله‌ای برای برقراری ارتباط اجتماعی با دیگران بلکه وسیله‌ای برای فکر کردن، هدایت کردن رفتار خود و تسلط یافتن بر آن استفاده کند (Winsler et al., 2006). وقتی کودک مسئله‌ای چالش‌زا را با بزرگ‌تر خود در میان می‌گذارد، بزرگ‌تر راهنمایی‌ها و راهبردهایی را از طریق زبان به او ارائه می‌کند. کودک آن گفته‌ها را با گفتار خودمحور خود تلفیق می‌کند و سپس از آن برای تلاش‌های مستقل خود بهره می‌برد (Berk, 1994). بنابراین، گفتار خودمحور ریشه در گفتار اجتماعی دارد.

بدین ترتیب، زبان به کودکان کمک می‌کند تا درباره رفتارشان فکر کنند، اهدافشان را سازمان دهند، توجهشان را هدایت کنند و روند اعمال خود را برنامه‌ریزی کنند. از طریق زبان، کودک خود را از محیط تحریک‌زای فوری دور می‌سازد و رفتار خودش را با کنش‌های کلامی درونی هدایت می‌کند (Winsler et al., 2006). درکل زبان و به‌طور اخص گفتار خودمحور شالوده همه فرایندهای شناختی عالی، از جمله توجه کنترل‌شده، حافظه سنجیده، برنامه‌ریزی، مسئله‌گشایی، و تأمل است و نقش سازنده‌ای در رشد توانایی شناختی خودنظم‌دهی (self-regulation) و کارکردهای اجرایی دارد (ibid). نقش گفتار درونی به‌منزله ابزار شناختی برای درون‌نگری، یعنی دست‌یافتن به خودآگاهی (self-knowledge) و خودهوشیاری (self-consciousness) و در شکل‌گیری خودپنداره (self-concept). نیز به نیات رسیده است. گفتار درونی می‌تواند تفاوت‌های فردی در ظرفیت خودآگاهی را تبیین کند (Morin & Everett, 1990; Fernyhough & Russell, 1997).

روند رشدی گفتار خودمحور، براساس نظر ویگوتسکی، بدین ترتیب است که زبان در ابتدا به شکل گفتار مشترک در تعاملات کودک - والد است. سپس به شکل گفتار خودمحور آشکار در کودکان دو تا سه ساله ظاهر می‌شود و تا پنج سالگی بسیار رایج و کاملاً طبیعی است. گفتار خودمحور آشکار در ابتدا نامربوط به فعالیتی است که کودک انجام می‌دهد و با افزایش سن با فعالیت کودک مربوط می‌گردد. در نهایت گفتار خودمحور آشکار بیشتر در خفا به‌صورت نجواکردن و حرکات آرام لب در می‌آید، درونی و بی‌صدا می‌شود. بنابراین، این گفتار از بین نمی‌رود بلکه درونی و بی‌صدا می‌گردد، و به آن گفتار درونی (inner speech) نیز می‌گویند. فرایند تدریجی درونی‌شدن از این جهت اهمیت دارد که توانایی فرد را برای تأمل و هدایت خود افزایش می‌دهد، به‌طوری که رفتار توسط ضلعات بازنمایی‌شده درونی و اهداف و برنامه‌های مبتنی بر آینده کنترل می‌شود. گفتار خودمحور یا گفتار درونی در همه گروه‌های سنی، اعم از کودکان و بزرگسالان، دیده

گفتار خودمحور و عملکرد کودکان پیش دبستانی در تکلیف برج لندن

زهرآ طیبی*

ملیحه بیله‌چیان**، مهدیه طاهری***

چکیده

کودکان در بازی یا هنگام انجام تکلیف با خود صحبت می‌کنند (گفتار خودمحور). هدف پژوهش حاضر بررسی پدیده گفتار خودمحور در نمونه کودکان ایرانی بود. سؤالات پژوهش عبارت بودند از: آیا کودکان ایرانی در حین انجام تکلیف با خود صحبت می‌کنند؟ آیا رابطه‌ای بین گفتار خودمحور کودکان و عملکرد آن‌ها وجود دارد؟ آیا دشواری تکلیف نقشی در تولید گفتار خودمحور دارد؟ عملکرد ۳۲ کودک پنج‌ساله در تکلیف برج لندن، که شامل موقعیت‌هایی آسان و دشوار است، مشاهده شد و صحبت‌های ضبط‌شده آن‌ها حین انجام تکلیف کدگذاری شد. نتایج تحقیق نشان داد که میزان گفتار اجتماعی بیش از گفتار خودمحور کودکان بود. میزان بیشتر گفتار خودمحور با عملکرد بهتر کودکان در تکلیف برج لندن همراه بود. نتایج مربوط به اثر دشواری یا آسانی تکلیف بر تولید گفتار خودمحور مطابق با فرضیه پژوهش نبود. اما شواهدی مبنی بر تأثیر دشواری متناسب تکلیف بر تولید گفتار خودمحور به‌دست آمد. ایجاد نگرشی مثبت در بین والدین و معلمان در مورد این رفتار کودکان و بهره‌گیری از آن در امور آموزشی از کاربردهای تلویحی نتایج پژوهش حاضر است.

کلیدواژه‌ها: گفتار خودمحور، برج لندن، کودکان پیش دبستانی.

* ستادیار گروه روان‌شناسی، دانشکده علوم تربیتی و روان‌شناسی، دانشگاه فردوسی مشهد

tabibi@um.ac.ir ztabibi@hotmail.com

** کارشناس روان‌شناسی عمومی، دانشکده علوم تربیتی و روان‌شناسی، دانشگاه فردوسی مشهد
*** کارشناس روان‌شناسی عمومی، دانشکده علوم تربیتی و روان‌شناسی، دانشگاه فردوسی مشهد

تاریخ دریافت: ۸۹/۴/۲۲، تاریخ پذیرش: ۸۹/۹/۹

تفکر و کودک

دوفصلنامه علمی - تخصصی

سال اول، شماره دوم، پاییز و زمستان ۱۳۸۹

۲

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی